

El Modernisme

¿Què és el MODERNISME?

El Modernisme es un moviment cultural que va tenir lloc a Occident a finals del segle XIX i principis del segle XX. Designà les tendències més renovadores de la literatura, el teatre, l'arquitectura, les belles arts, la decoració, els mobles i altres objectes.

Aquest moviment va rebre diversos noms en diferents països que el designaven, aquí, a Catalunya, el vam designar *Modernisme* (igual que a Mallorca i València); en la resta d'Espanya, s'anomenà *Modernismo*; a França i Bèlgica, *Art Nouveau*; en els països anglesos, *Modern Style*; a Àustria, *Sezessionstil*; a Alemanya, *Jugendstil*; i per últim, a Itàlia, l'anomenaven, *Liberty o Floreale*.

Els creadors del Modernisme pretenien trencar amb el passat i crear formes artístiques que utilitzessin tècniques i materials nous. El resultat va ésser un estil original, un estil sense precedents. Les influències no procedien sols de l'art (arquitectura, arts plàstiques, gràfiques...) sinó també de fons com les idees generals, la espiritualitat i la poesia. (MIRAR ANNEX 1)

El Modernisme nasqué d'artistes que volien abandonar els camins marcats per el academicisme.

Els primers percussors foren **Gallé**, (un fabricant de cristalleria que plasma plantes i cels) **Horta**, (que va dissenyar per a un professor la primera casa modernstyle) i **Gaudí**, (que més endavant parlarem d'ell) que construeix per encàrrec la casa més estranya que es pot imaginar, tota ella decorada amb ferro forjat. Altres foren **L. Domènech i Muntaner** (a Catalunya), **L.h. Sullivan** (als EUA), **H. Van Velde** (de Bèlgica), **H. Guimard** (de França), **A. Endell** (d'Alemanya), **O. Wagner** (de França), i molts més artistes d'altres països.

Aquests homes no es coneixien entre ells, però estaven animats per el mateix desig. *La modernimitat simultània de modernisat que correspongués el pensament intel·lectual*. Cada un en el seu sector professional va intentar donar un art nou a la seva època. Ells pretenien alliberar les cases burgeses del seu estil anacrònic i donar-los un nou estil adaptat al seu moment.

Abans em parlat del Modernisme en varies regions d'Europa, tots els estils (Art Nouveau, Modernstyle, Liberty, Modernismo...) són paral·lels, però no iguals. Tampoc són estils unitaris, sinó que cada un inclou diverses tendències, en particular el català (Modernisme).

Aquest es, de tots, el més variat, el més ric i el de més llarga duració: entre 1888 i 1906, amb un pròleg al 1882 i un epíleg que arriba fins la Primera Guerra Mundial.

El Modernisme es un dels principals atractius de Barcelona, fins a tal punt que molts dels seus edificis modernistes estan reconeguts per la UNESCO com a patrimoni de la Humanitat.

El Modernisme a Catalunya

En el període entre les dues grans exposicions de Barcelona, l'**Exposició Universal de 1888** i l'**Exposició Internacional de 1929**, es produeix a Catalunya un corrent artístic que es manifesta en totes les arts però que té la seva expressió més completa en l'arquitectura, ens referim al Modernisme.

La barreja del racionalisme constructiu i de lirisme plàstic que impregna tota la producció modernista es una característica fortament arrelada en els corrents de pensament d'aquella Barcelona en la qual, a redós d'un activitat econòmica i productiva vibrant, sorgeix una classe burgesa benestant, àvida de fer evident la seva

puixança.

Arquitectura Modernista

En arquitectura, van sorgir dues línies força oposades. La primera, més plàstica, va implantar-se, sobretot, a França, Bèlgica i Espanya. Es basava en la línia corba, amb edificis de plantes absolutament lliures i una comunicació gairebé orgànica entre les estances, en les quals s'obrien miradors i balcons, ornamentats amb motius florals, realitzats amb materials diversos com ara ceràmica, vidre, ferro forjat i fusta.

Els representants més destacats d'aquesta tendència foren **Victor Horta**, autor de la casa Tassel de Brusel·les, **Henry van de Velde**, que va projectar casa seva a Uccle, **Hector Guimard**, que va dissenyar el Castel Beranger i les entrades imaginatives de les estacions del metro parisenc.

Catalunya va tenir un intèrpret del modernisme genial, **Antoni Gaudí**, amb unes construccions insòlites com en el temple de la Sagrada Família, la Pedrera, el parc Güell o la casa Batlló, totes a Barcelona.

D'altra banda, **Lluís Domènech i Montaner** va oferir a Barcelona una obra única: el Palau de la Música Catalana. (MIRAR L'ANNEX 3)

La segona tendència modernista és més geomètrica i rigorosa. Va triomfar a Anglaterra i Àustria i es basava en la línia recta, el joc de volums, la sobrietat decorativa i l'objectivitat de les formes abstractes i regulars. Fou cultivada per l'arquitecte escocès **Charles Rennie Mackintosh**, que va projectar l'escola d'art de Glasgow, i els austríacs **Otto Wagner**, **Joseph Maria Olbrich** i **Joseph Hoffman**, el qual, amb una arquitectura depurada i sòbria va anunciar ja la tendència racionalista alemanya dels anys vint. (MIRAR ANNEX 2)

El Modernisme, que des de Barcelona es va anar escampant per tota Catalunya, té tres personalitats destacades, les dels arquitectes **Puig Cadafalch**, (MIRAR ANNEX 4) **Gaudí** i **Domènech i Montaner** (els dos últims ja s'han esmentat). Però també trobem altres també molt interessants com **Josep Maria Jujol**, **Enric Sagnier**, **Francesc Berenguer**, **Rafael Masó**, **Joan Rubió...** tots ells van contribuir a popularitzar l'esperit modernista aixecant arreu del país edificis de gran qualitat.

En arquitectura, el modernisme es caracteritza principalment per:

- Creació d'espais orgànics, concebuts en moviment.
- Estructura i materials visibles.
- Ornamentació amb formes vegetals, integrada amb la arquitectura.

El desenvolupament de l'arquitectura modernista

En el procés que porta fins a l'arquitectura de fi de segle, s'ha de reconèixer un primer moment de ruptura amb la cultura de la Restauració, a aquest fenomen l'anomenem **Desestabilització dels estils**. La nova Escola Provincial d'Arquitectura fou el lloc decisiu en la maduració d'aquesta decaiguda dels estils, per donar lloc a un nou estil, el ja esmentat Modernisme.

A començament dels anys 80, hi va haver una ruptura amb el pensament de la Renaixença, que restava en el romanticisme conservador, recelós davant les transformacions de la societat. Localista i burgesa, una revista, *L'Avenç*, va difondre una actitud completament diferent, com una connexió de la cultura catalana amb els moviments paral·lels d'altres ciutats europees, el progressisme social, laïcisme, rupturisme estètic i positivisme científic, tots aquests són els trets d'una nova ideologia, que va donar lloc a un dels moments més creatius de l'arquitectura moderna.

Part del rebuig del academicisme i del antiestètic món industrial, es va fer un estil decoratiu i encara que a

vegades només tenia aquesta funció, normalment també aportaven solucions innovadores a problemes de construcció.

Literatura Modernista

A finals de segle XIX dos escoles literàries reemplacen al Romanticisme i representen tendències oposades: El Realisme i el Naturalisme en la novel·la i en el teatre, i el Modernisme en la poesia.

El Modernisme és una escola literària de gran renovació estètica, es desenvolupa entre els anys 1880–1914, i busca separar-se de la burgesia i del seu materialisme, per mitjà d'un art refinat i esterilitzat.

Respecte el llenguatge, el Modernisme reacciona contra el retoricisme, l'oblit formal del Romanticisme i la vulgaritat del Realisme i del Naturalisme. Es nodreix bàsicament de dos moviments lírics sorgits a França, en la segona meitat del segle XIX: el Parnasianisme i el Simbolisme.

Podem dir que les característiques de la literatura modernista són les següents:

- Qualsevol tema és acceptat, però es té que evitar caure en la vulgaritat.
- Es pot parlar de temes cosmopolites o individuals.
- Els temes de preferència tenen que constar de misteri i encant.
- Intervenien elements fantàstics com palaus, coses exòtiques, princeses...
- Cada poeta rendeix culte a la bellesa, essent influenciat per els simplistes i els partidaris.

Autors importants: Pompeu Fabra, Joaquim Casas i Carbé, Jaume Massó i Torrens, Jaume Bosso, Alexandre Cortada. Ernest Vendrell, Pompeu Gener, Santiago Rusinyol, Raimon Casellas, Narcís Oller i Àngel Guimerà.

(MIRAR ANNEX 5)

Revistes Modernistes: Durant l'època del modernisme van sorgir diverses revistes en què els diversos autors modernistes hi escrivien les seves obres. Les més importants eren *L'avenç*, *Pèl i ploma*, *Juventut*, però n'hi hagué d'altres com *Catalònia* o *Els quatre gats* que no eren tant importants. Les revistes ajudaven a que el modernisme s'expandís.

El teatre modernista es caracteritza sobretot per la seva actitud d'obertura a Europa i la seva voluntat de modernitzar-se. A Partir de la dècada 1890– 1889 comença a arribar a Catalunya companyies estrangeres que venien a representar les seves obres que influenciaven al teatre català.

(MIRAR ANNEX 6)

Escultura Modernista

En el camp de l'escultura, el modernisme no ha tingut gaire protagonisme, l'únic que podem analitzar és la profunda explosió humanista, l'escultura està basada en formalismes clàssics anteriors i normalment, les escultures són noies joves ornamentant portes i murs, balcons, caps decorades amb guirnalles, flors, fulles, grups d'éssers, símbols, motius vegetals, tot traslladat a la pedra, és una mostra de la sensibilitat que vol demostrar.

Escultors importants: Manuel Fuxa i Leal, Rosendo Nobas, Manuel Oms, Agustí Querol, Lorenzo Rosselló, Carlos Mani, José Llimona Eusebio Arnau, Jaime Otero, Claret, Antonio Borrell, Raynés i Dionisio Renart.

(MIRAR L'ANNEX 7)

Pintura Modernista

Quan parlem de pintura modernista ens referim a les diverses tendències que en la Catalunya dels anys 1890 i 1910 va enamorar als pintors, més aviat per un apropament al Impressionisme i al Realisme, que encara estaven vigents.

Bàsicament, es tracta de pintura idealista, en la que el tema és important de nou. La temàtica és utilitzada d'una manera pictòrica.

Els pintors modernistes catalans tenen que ésser estudiats en tres grups: Modernisme simbolista

Modernisme Impressionista

Modernisme Post-Impressionista

Pintors modernistes: Picasso, Clapes, Tamburini, Joan Llimona, Santiago Rusinyol, J. Brull, Ramón Casas, J. Torres García, Gosé, Canals, Graner, Colom, Kandinsky, Van de Velde, Roussel...etc.

(MIRAR L'ANNEX 8)

Decoració Modernista

El que avui anomenem com a interiorisme, sinònim de decoració, és una paraula molt adequada per a designar la decoració modernista. Avans, no existia cap feina ni cap persona que treballés parcialment en la decoració, per tant, eren els propis arquitectes els que dissenyaven i feien construir més enllà dels envans o dels detalls dels balcons, sinó que també decorava els interiors de les habitacions, ho van fer així Lluís Domènech i Montaner i també Gaudí, i actualment molt objectes està supervalorats, ja sigui un cadira, un cendrer, un gerro... o una figura.

La decoració modernista està inspirada sobretot en la naturalesa: línies corbes, ondulants, flors, arbres, fulles, onades, algues, libèl·lules, papallones, animals i per suposat, la figura femenina.

(MIRAR L'ANNEX 9)

Antoni Gaudí Cornet

Vida

Gaudí va néixer a Riudoms (encara que és relatiu, ja que no se sap del ben cert) al 1852, de nen va estudiar i va viure amb els seus pares a Reus (Tarragona). Posteriorment, va anar a Barcelona y va estudiar a l'Escola Superior d'Arquitectura, treballant al mateix temps com el mestre d'obres **José Fonserré**. Al 1878 va obtenir la llicenciatura com a arquitecte.

Gaudí va néixer en el període en que el neoclassicisme havia mort i havia nascut en arquitectura la corrent romàntica que va donar pas al Modernisme.

La gran fantasia del mestre va portar com a conseqüència que l'edifici (parlant com a concepte general) es mostrés com una obra d'art única aplicant solucions arquitectòniques molt arriscades com en l'arc parabòlic. Va seguir el concepte de les catedrals gòtiques amb totes les seves connotacions simbòliques. Per a Gaudí, l'edifici i el contingut eren una sola cosa.

Tècnicament s'ha de destacar que dominava el sistema de construcció–decoració, el trencadís, és a dir, la decoració en base a elements ceràmics que aprofitava d'edificis destruïts als quals ell, (combinats cromàticament), els hi donava el seu propi caràcter.

Gaudí va viure pobrament dedicat exclusivament al seu art. D'ell són universalment conegudes nombroses obres les quals seria molt llarg enumerar–les.

A partir de 1914 no va voler treballar en cap obra i es va dedicar de ple a la Sagrada Família.

El 7 de juny de 1926, un ancià estava al terra després d'haver estat atropellat per un tramvia en el creuer de la Gran Vía i el carrer Bailén. Sense documents, amb una vestimenta senzilla i un llibre d'Evangelis com a úniques pertinències, fa ésser ingressat en l'hospital de la Santa Creu, com a indocumentat. Així moria Antoni Gaudí.

A arribar la nit, les personalitats més rellevants van desfilar per l'hospital. Milers de persones van formar llargues cues per a oferir–li el seu homenatge i el seu últim adéu. Més tard, va ser aleshores enterrat a la cripta de la Sagrada família.

(Fragment extret del llibre: La vida de Gaudí)

Gaudí va revolucionar l'arquitectura contemporània basant la seva en línies corbes, a més a més, va ser un creador d'altres coses, a part d'edificis: va dissenyar mobles, elements decoratius, baranes de ferro i altres elements relacionats amb l'arquitectura.

Obra

Cronologia dels seus treball més importants:

1877–1882: Col·laboració amb el mestre d'obres Fontserre en la cascada del Parc de la Ciutadella, a Barcelona. I també el pavelló de caça de Garraf.

1878–1880: Casa a Gràcia, ampliada al 1925 per l'arquitecte barcelonès Juan Bautista Serra de Martínez.

1883: gaudí es va fer càrrec de les obres de la Sagrada Família.

1883–1888: Casa de Vicens i Montaner

1883–1885: Villa El Capricho a Comelles.

1885–1889: Casa Güell en el carrer Nou de la Rambla de Barcelona.

1887–1893: Palacio Episcopal. Astorga

1888–1889: Col·legi Teresià al carrer Ganduxer (a Barcelona)

1891: Viatge a Tànger i estudià projectes de missions franciscanes, però no es va arribar a realitzar.

1892: Casa dels senyors Fernández–Arbós (Casa Botines) en la plaça de San Marcelo (León)

1898–1908: Cripta Colònia Güell. Santa Coloma de Cervelló (Barcelona)

1900: S'acaba la Casa Calvet, en el carrer Casp de Barcelona, premi de l'Ajuntament.

1900–1909: Casa Bellesguard. Sant Gervasi (Barcelona)

1901.1914: Parc Güell. Barcelona

1903–1904: restauració de la Catedral de Mallorca.

1904–1906: Reforma casa Batlló. Barcelona

1906–1910: casa Milà (La Pedrera) Barcelona

1908–1911. Rep l'encàrrec de construir un Hotel a Nova York, però no es va arribar a realitzar.

La Sagrada Família

Sobre la construcció de la Sagrada Família, al 1884, per indicació de l'arquitecte Juan Martorell a José María Bocabella – per pròpia iniciativa al 1882 havia començat a construir el temple de la Sagrada Família, segons el projecte i baix la direcció de l'arquitecte Francisco P. Del Villar Lozano, de la diòcesis barcelonesa –, li va ser encarregada a Gaudí la continuació de les obres. Ell va tancar la cripta i va introduir encertades modificacions al primer projecte, el qual va acabar per ser descartat quan va començar la construcció alta del temple, per a donar lloc a la creació del grandios monument, encara inacabat, mostra la inconfusible i vigorosa personalitat del mestre.

En el temple barcelonès de la Sagrada Família, la seva millor obra, encara l'estan construint, encara que és qüestió de mesos a que la grua desaparegui...

Situada al fons de la plaça de la Sagrada Família, i entre els carrers Marina, Provença i Còrsega, pretén ésser una construcció simbòlica. Té tres façanes monumentals, la de davant, dedicada al naixement de Crist, la de ponent, dedicada a la Passió i a la Mort i, al sud, la façana de la Glòria, la més gran de totes. Les quatre torres de cada façana simbolitzen, en conjunt, el dotze apòstols. Una torre copular que corona l'àbsida és el símbol de la Verge, i les quatre grans torres dedicades als evangelistes formen un cercle en torn a la agulla central, que simbolitza el Salvador.

El Parc Güell

El Parc Güell està situat en la muntanya del Carmel, que, amb la de la Creueta i la Muntanya Pelada, separen el barri de Gràcia del de Horta. El financer Eusebi Güell pensà en construir una ciutat jardí en el lloc de l'antiga finca de can Montaner. Aquest projecte va ser encarregat a Gaudí. Només van arribar a construir dues cases dins del recinte del parc, que es conservà com a tal i que ara és jardí municipal. Tota la part urbanística va ésser realitzada entre els anys 1900 i 1914.

Casa Vicens

Situada al carrer Carolines 18–24 a Barcelona, actualment és una residència particular. La casa Vicens de Barcelona i el Capricho de Comillas (Cantàbria) constitueixen un mite en la cultura europea: la renovació que obre el camí de l'arquitectura moderna. Gaudí, trenca el academicisme i emprèn una via d'expressivitat espacial i formal renovadora, aquestes construccions signifiquen el nou estil, el Modernisme.

(MIRAR L'ANNEX 10)

La Pedrera de Gaudí

Casa Milà (1906–1910)

Can milà, anomenada popularment la Pedrera, és la quarta i darrera de les obres de Gaudí al passeig de Gràcia de Barcelona, la construí per a Pere Milà i Camps i la seva esposa, Roser Segimon i Artekksm al solar núm.29, cantonada amb el carrer Provença.

La Casa era una torre que tenia soterranis, tres pisos i un terrat, voltada de jardí i de tanca de paret. En conjunt, la superfície ocupada feia mil vuit-cents trenta-cinc metres quadrats (1.8352).

El projecte i la construcció

El 2 de febrer de 1906 els plans de Gaudí van ser presentats a l'ajuntament i hom demanà el permís d'obra.

Es tracta d'una superfície extensa, per a la qual Gaudí imaginà un projecte d'edifici no vist mai.

El constructor va ser en Josep Bayó i Font, el mateix de la Casa Batlló. L'enderrocament no va ser pas d'un cop, sinó que començaren demolint només mitja casa i l'altra meitat serví de barraca d'obres, Gaudí demanà que rebaixessin el terreny, el va deixar ben llis i hi replantà pilars. El terreny era d'argila compacta de gran resistència, i per això només hi feren pous de mig metre, reblerts de formigó de grava de pedra de Montjuïc, barrejada al cinquanta per cent amb morter de calç.

Sobre els fonaments, que tots són de pou, llevat a la façana s'aixecaren els pilars, alguns de ferro colat i els altres de maó, de forma cilíndrica, partien els maons per la meitat, i deixaven per la part de fora la cara de la fractura perquè prenguessin més bé l'arrebossat i lliscat de morter i l'enguixat.

Als pisos superiors s'alternaven pilars de maó, a les parts de dins, i de pedra de Montjuïc, als patis i en alguns punts de la planta noble, que és la que serví, tota sencera, de casa al matrimoni Milà-Sergimon.

Tots els forjats eren de jàsseres i de biguetes de ferro amb revoltos a la catalana. El terra del pati circular era sostingut per una original estructura metàl·lica, formada per una corona central de jàssera de molt gruix i després per dobles bigues que partien del mateix punt perimetral i es lliuraven a les parts alta i baixa de la jàssera. És una estructura tipus paraigua que recorda els sistemes per sostenir els sostres de les criptes gòtiques amb la gran clau de volta central.

La façana va connectada amb la resta de l'estructura mitjançant les jàssere corbades i la part baixa és de pedra de Garraf, en canvi, la part alta és de pedra calcària de Vilafranca del Penedès, les pedres de la façana eren muntades formant arcs de gran gruix i en operacions ben complicades que de poc no arruïnen al contractista Bayó, la façana es compon de pilars i arcs de pedra de forma ondulada.

En quant als elements decoratius de Can Milà, són innumbrables, els realitzaren els tallers Badia i alguns van ser dissenyats per Jujol.

També són molt interessants les portes de vidrieres de l'entrada a tots dos patis, dissenyades directament per Gaudí, inspirant-se, segons que sembla, en les formes orgàniques d'una closca de tortuga.

Les crítiques sobre a Pedrera

En el concurs anual d'edificis i establiments urbans convocat per l'Ajuntament de Barcelona per a edificis acabats el 1910, el jurat, redactà l'acta, el 25 de novembre de 1911, en els termes següents en quant a la Pedrera: <<La más conocida, por haber llamado poderosamente la atención del público, profano e inteligente, es la de don Pedro Milà, proyectada y dirigida por Antonio Gaudí... >> Tanmateix, el jurat del concurs de l'any 1912 ni tan sols prengué en compte Can Milà.

D'altra banda, el seu aspecte sorprenent, que originà un munt d'acudits i caricatures, és interessant de fer notar

que Can Milà presenta una estructura extremadament racional, a base de només pilars i jàsseres, solament amb escales de servei, i que per tant s'accedeix als pisos amb ascensors elèctrics. La Casa disposava d'un sistema de calefacció per radiadors d'aigua calenta i escalfadors a les cambres de bany.

(MIRAR L'ANNEX 11)

Bibliografia:

Llibres:

- **R.Lacuesta/A.González.** 1990. *Arquitectura Modernista en Cataluña*. Barcelona. Editorial Gustavo Gili.
- **Bassegoda/Casanovas/Garrut/Infesta/Marco/Socies.**1976. *Modernismo en Cataluña*. Barcelona. Ediciones de Nuevo Arte Thor.
- **Fernández/Bernechea/Haro.** 1982. *Historia del Arte*. Barcelona. Editorial vicens–vives.
- **Solà–Morales, Ignasi de.** 1992. *Arquitectura Modernista* (fi de segle a Barcelona) Barcelona. Editorial Gustavo Gili.
- **Bassegoda i Nonell, Joan** . 1987. *La Pedrera de Gaudí*. Barcelona. Fundació Caixa de Catalunya.

Revista:

- **Nexus.** Desembre 1993, *Modernisme, l'estat de la qüestió*.

Enciclopèdies:

- Enciclopèdia interactiva Encarta 98
- Enciclopèdia de l'Estudiant. Volumes 6 i 8
- Enciclopèdia Larousse

Internet:

- El Rincón del Vago <http://www.elrincondelvago.com>
- Gaudí i el Modernisme <http://www.bcn.es/castella/turisme/perdig/egaudi.htm>
- Kits Modernisme <http://pb.scsinet.es/ct.mod.html>
- Sólo Arquitectura <http://www.soloarquitectura.com>
- Antoni Gaudí <http://www.wnet.es/gaudi/bio.gaudi.es.htm>